

ОФІЦІЙНИЙ РОЗДІЛ

- *Стан біобезпеки в Україні та шляхи її поліпшення (доповідач – академік НАН України С.В. Комісаренко)*
- *Правові аспекти протидії російській агресії та відновлення територіальної цілісності України (доповідач – доктор юридичних наук О.В. Кресін)*
- *Про нагородження відзнаками НАН України та Почесними грамотами НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України (доповідач – академік НАН України В.Л. Богданов)*
- *Кадрові та поточні питання*

ІЗ ЗАЛИ ЗАСІДАНЬ ПРЕЗИДІЇ НАН УКРАЇНИ 13 квітня 2022 року

Засідання Президії НАН України 13 квітня 2022 р. відбувалося в режимі відеоконференції під головуванням президента НАН України академіка НАН України А.Г. Загороднього.

Члени Президії НАН України заслухали доповідь в.о. академіка-секретаря Відділення біохімії, фізіології і молекулярної біології НАН України, директора Інституту біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України академіка НАН України **Сергія Васильовича Комісаренка** про стан біобезпеки в Україні та шляхи її поліпшення (стенограму див. на с. 54).

У доповіді було зазначено, що стан біобезпеки в нашій країні визначається ефективністю національних заходів, спрямованих на максимальне зменшення біоагроз, що можуть виникнути або вже існують і які спрямовані на завдання шкоди здоров'ю та/або життю людей, тварин, рослин тощо.

Поширення біоагроз може призвести до величезних і непередбачуваних людських, соціальних та економічних втрат у будь-якій країні світу, особливо там, де немає ефективної системи боротьби з біоагрозами. Надзвичайно яскраво це проявилось останніми роками під час поширення коронавірусу SARS-CoV-2 та хвороби COVID-19, яку цей вірус викликає.

Стан біобезпеки в Україні є незадовільним, на чому було наголошено ще в 2009 р. у рішенні Ради національної безпеки та оборони України, підготовленому за активної участі науковців НАН України. У цьому документі, введеному, до речі, в дію Указом Президента України, було передбачено низку заходів, спрямованих на зменшення біоагроз в Україні. Зокрема, йшлося про необхідність адаптації національного законодавства до міжнародних норм у галузі біобезпеки, створення концепції та державної програми з біобезпеки і біозахисту, заснування сучасного центру біотехнологій, оснащення відповідних установ новітнім обладнанням, розроблення навчальних програм.

Проте це рішення РНБО України так і не було виконано, і незадовільний стан біобезпеки за час, що минув, лише по-

Виступ академіка НАН України Сергія Васильовича Комісаренка

гіршився. Свідченням цього є те, що Україна практично зовсім не готує кадри санітарно-гігієнічного профілю, не виробляє жодної вітчизняної вакцини, призначеної для людей; ще донедавна не було й вітчизняних імунодіагностичних препаратів та устаткування для визначення особливо небезпечних інфекцій; не створено інтегрованої міжвідомчої мережі діагностичних лабораторій з виявлення біозагроз; немає сучасних індивідуальних засобів боротьби з особливо небезпечними інфекціями; не впроваджуються сучасні технології виробництва препаратів крові. Державні програми, які стосувалися біобезпеки (з імунопрофілактики, створення сучасних ліків, донорства та створення препаратів крові), не виконувалися. Зокрема, розроблену за активної участі вчених НАН України Державну цільову програму з біобезпеки і біозахисту на 2015–2020 рр. так і не було схвалено через введення Кабінетом Міністрів України в 2014 р. обмежень на започаткування нових державних програм.

Наразі в Україні немає сертифікованих лабораторій рівня біобезпеки BSL-3, BSL-3+ або BSL-4 для роботи з особливо небезпечними інфекціями, що завадило ефективному розробленню вакцин проти коронавірусу SARS-CoV-2. Не виконуються й деякі положення Конвенції про заборону розроблення, виробництва та накопичення запасів бактеріологічної (біологічної) і токсинної зброї та про їх знищення, учасником якої є Україна. Зокрема, Конвенція містить положення про необхід-

ність створення національного координаційного органу, який відстежував би ситуацію і координував національну систему біобезпеки.

Вчені НАН України практично з моменту заснування Академії активно досліджують проблеми біобезпеки, і коли в 2004 р. було створено Комісію з біологічної і генетичної безпеки при РНБО України, більшість залучених експертів становили саме провідні науковці НАН України. В Інституті біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України організовано спеціальну наукову групу з біобезпеки, яка у співпраці з Центром дослідження миру Бредфордського університету (Велика Британія), Національною академією наук США та Міжнародним центром Ландау-Вольфа (Італія) функціонує як один з провідних світових центрів з навчання та поширення знань з біобезпеки та консультує Департамент міжнародної безпеки та роззброєння МЗС України.

НАН України у 2013 р. заснувала Українську асоціацію з біобезпеки, ініціювала адаптацію українського законодавства з біобезпеки до європейського. Було організовано і проведено дві міжнародні конференції з біобезпеки: за підтримки Програми глобального партнерства G7 (2010) та CRDF Global (2012), понад 12 міжнародних семінарів з різних проблем біобезпеки, видано низку перекладених з англійської освітніх та інформаційних матеріалів, розроблено навчальні програми з біобезпеки, біозахисту та біоетики для українських закладів вищої освіти.

Із залученням фахівців МОЗ України та Держпродспоживслужби проведено детальний аналіз вітчизняного законодавства щодо різних аспектів біобезпеки і передано офісу ОБСЄ у Відні аналітичний огляд, який став основою для започаткування гранту ЄС з адаптації вітчизняного законодавства з біобезпеки до відповідних європейських нормативно-правових актів. Євросоюз виділив кошти для створення в Інституті біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України лабораторії дистанційної та онлайн-освіти та поширення знань з біобезпеки і біозахисту серед профільних фахівців України, Східної Європи та країн колишнього СРСР.

В обговоренні доповіді взяли участь заступник Секретаря РНБО України О.С. Соловійов, який наголосив на гострій необхідності спростувати фейки РФ про існування в Україні лабораторій, де розробляють біологічну зброю; директор ДУ «Інститут епідеміології та інфекційних хвороб ім. Л.В. Громашевського НАМН України» член-кореспондент НАМН України В.І. Задорожна, яка поділилася досвідом своєї установи з дослідження проблем біобезпеки; академік НАН України і НАМН України В.П. Широбоков, який високо оцінив плідну роботу Комісії з біобезпеки та біозахисту при РНБО України; член Комісії з біобезпеки та біозахисту при РНБО України академік НААН України А.М. Головка, який привернув увагу до проблем біобезпеки, пов'язаних із широкомасштабною агресією РФ проти України, а також академік-секретар Відділення загальної біології НАН України академік НАН України В.Г. Радченко; директор Інституту харчової біотехнології та геноміки НАН України академік НАН України Я.Б. Блюм; радник Президії НАН України академік НАН України Д.О. Мельничук.

* * *

Далі члени Президії НАН України заслухали доповідь провідного наукового співробітника відділу міжнародного права та порівняльного правознавства Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України доктора юридичних наук **Олексія Веніаміновича Кресіна** про правові аспекти протидії російській військовій агресії та відновлення територіальної цілісності України (докладніше див. на с. 60).

Широкомасштабне вторгнення РФ на територію України стало новою стадією війни, яка триває вже дев'ятий рік. Ця гібридна агресія закорінена в неготовності Кремля і значної частини росіян сприйняти незалежність України і навіть саме існування українського народу. У цих умовах особливого значення набуває юридичний фронт протистояння агресору. Юристи мають, на протипагу дискурсу країни-агресора, обґрунтувати право Української держави на існування, цілісність і суверенітет і

Виступ доктора юридичних наук Олексія Веніаміновича Кресіна

дати юридичну кваліфікацію величезній кількості злочинів, вчинених армією окупантів, та закласти фундамент для захисту і відновлення порушених прав людини і забезпечення національних інтересів.

В Інституті держави і права ім. В.М. Корецького НАН України послідовно вивчають проблеми, пов'язані з юридичною площиною протидії агресії РФ проти України. Проведено наукові експертизи та підготовлено пропозиції щодо розроблення низки проектів законів України, які надіслано до органів державної влади та використано в законодавчій роботі. 18 березня 2022 р. за участі вчених Інституту проведено міжнародний експертний круглий стіл «Деокупація. Юридичний фронт», за результатами якого підготовлено пропозиції правотворчого, правозастосовного, політичного й управлінського характеру щодо ключових правових і політичних питань протидії російській військовій агресії, деокупації, відновлення територіальної цілісності України, а також відновлення порушених прав українських громадян.

В умовах війни необхідно активізувати дослідження з розроблення і внесення змін до законодавства України з метою вирішення нагальних питань життєдіяльності держави і суспільства у військовий та післявоєнний час, а також з аналізу норм міжнародного гумані-

тарного права, міжнародного кримінального права, права міжнародної безпеки для пошуку науково обґрунтованих відповідей на сучасні виклики повномасштабної російської агресії проти України. Зокрема, це стосується поширення дії відступу від окремих зобов'язань, визначених Міжнародним пактом про громадянські і політичні права та Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, на всю територію України; уніфікації законодавства щодо захисту прав і свобод людини на окупованих територіях; ухвалення єдиних критеріїв визначення дати втрати та повернення урядового контролю над населеними пунктами; поширення юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо притягнення до відповідальності за скоєння злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищих посадових осіб РФ і керівників усіх контрольованих нею утворень на всю територію України; розроблення законодавства щодо покарання фізичних осіб за злочин агресії, злочини проти людяності та воєнні злочини, скоєні під час агресії РФ проти України, відшкодування шкоди, заподіяної Україні агресією РФ; перегляду норм Кримінального кодексу України щодо складів злочинів і покарання за воєнні злочини, антидержавну діяльність, завдання шкоди навколишньому середовищу, об'єктам підвищеної екологічної небезпеки, культурній спадщині; розроблення змін до законодавства, що уможливають функціонування на території України міжнародної миротворчої місії, тощо.

В обговоренні доповіді взяли участь голова Донецького наукового центру НАН України та МОН України, директор ДУ «Інститут економіко-правових досліджень ім. В.К. Мамутова НАН України» член-кореспондент НАН України В.А. Устименко; академік-секретар Відділення фізики і астрономії НАН України академік НАН України В.М. Локтев; голова Західного наукового центру НАН України і МОН України академік НАН України З.Т. Назарчук; директор Головної астрономічної обсерваторії НАН України академік НАН України Я.С. Яцків.

* * *

Члени Президії НАН України розглянули також низку поточних питань:

- схвалили проєкт Звіту про діяльність Національної академії наук України в 2021 році;
- ухвалили рішення про позбавлення нагород та відзнак Національної академії наук України окремих осіб, які були удостоєні їх у минулому, але підтримали або не засудили злочинну агресію Російської Федерації проти України та її народу, нечувані криваві злочини російської воєнщини щодо мирного населення;
- погодилися з пропозицією про об'єднання журналів «Радіофізика і радіоастрономія» та «Радіофізика та електроніка» у видання під назвою «Радіофізика і радіоастрономія» (засновники журналу – Національна академія наук України, Радіоастрономічний інститут НАН України, Інститут радіофізики та електроніки ім. О.Я. Усикова НАН України і Український комітет радіосоюзу);
- заслухали питання про використання майна НАН України для потреб держави в умовах воєнного стану.

Призначено:

- доктора фізико-математичних наук **Криворучка Володимира Миколайовича** виконувачем обов'язків директора Донецького фізико-технічного інституту ім. О.О. Галкіна НАН України, звільнивши його від обов'язків заступника директора з наукової роботи цього Інституту, до обрання та призначення директора Інституту в установленому порядку;
- кандидата біологічних наук **Гравового Володимира Миколайовича** виконувачем обов'язків директора Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України, звільнивши його від обов'язків заступника директора з наукової роботи цієї установи, до обрання та призначення директора установи в установленому порядку.

Затверджено:

- почесного директора Радіоастрономічного інституту НАН України академіка НАН України **Литвиненка Леоніда Миколайовича** головним редактором наукового журналу «Радіофізика і радіоастрономія».

Відзнакою НАН України «За професійні здобутки» нагороджено:

- провідного наукового співробітника Інституту економіки промисловості НАН України доктора економічних наук **Брюховецьку Наталію Юхимівну** за вагомий особистий внесок у розвиток наукових досліджень у галузі економіки підприємств.

Відзнакою НАН України «За сприяння розвитку науки» нагороджено:

- голову Західного наукового центру НАН України і МОН України, директора Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка НАН України академіка НАН України **Назарчука Зіновія Теодоровича** за багаторічну самовіддану творчу працю, видатний особистий внесок у розвиток наукових досліджень та впровадження їх результатів у народне господарство, забезпечення ефективної співпраці наукових установ, закладів вищої освіти в інтересах економічного та соціального розвитку Західного регіону України.

Відзнакою НАН України «За підготовку наукової зміни» нагороджено:

- завідувача кафедри математичного аналізу механіко-математичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка члена-кореспондента НАН України **Шевчука Ігоря Олек-**

сандровича за багатолітню плідну працю на науковій та освітянській ниві, вагомий особистий внесок у розвиток математичного аналізу, зміцнення співпраці працівників кафедри з колективами наукових установ НАН України, підготовку спеціалістів з підвищеним творчим потенціалом для роботи в академічних установах.

Подякою НАН України відзначено:

- співробітників Науково-інженерного центру «Матеріалообробка вибухом» Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України — директора **Квашенка Ігоря Васильовича**; головного інженера **Денисенка Михайла Григоровича**; головного технолога **Грабаря Євгенія Валентиновича** — за оперативне та якісне виконання завдань державного значення.

За матеріалами засідання підготувала О.О. Мележик